

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “Цінні папери та фондовий ринок” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки

Перший рівень вищої освіти Бакалавр

(назва рівня вищої освіти)

спеціальності 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

спеціалізації Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

1. Опис навчальної дисципліни

Становлення і поступовий розвиток ринкових відносин в Україні сприяє трансформації вже існуючих технологій функціонування фінансових, зокрема фондових ринків, які є однією з важливих складових ринкової економіки. Основу фондового ринку складають специфічні економічні відносини, що в основному полягають у купівлі/продажу довгострокових цінних паперів на визначеному економічному просторі при залученні і з урахуванням певним чином сформованої правової, технічної, економічної і податкової інфраструктури, яка постійно змінюється. Відбувається формування ринку, що потрібен для розміщення цінних паперів акціонерних товариств, які бажають фінансувати розширення своєї виробничої діяльності, і держави, яка, в свою чергу, розміщує на ринку державні цінні папери. Цивілізований організований ринок цінних паперів не тільки налагоджує відносини між емітентом та інвестором, але й сприяє організації контролю і нагляду за фондовим ринком, зумовлює посилення процесу сек'юритизації фінансових відносин.

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни «Цінні папери та фондовий ринок»:

Надання студентам теоретичних знань щодо ринку цінних паперів, ознайомлення їх з практичними питаннями здійснення операцій з цінними паперами.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

З'ясування сутності цінних паперів, їх класифікації; характеристика основних видів цінних паперів; розкриття змісту економічної категорії "ринку цінних паперів", вивчення принципів функціонування, учасників та структурних елементів даного ринку; розгляд організаційних основ діяльності на ринку цінних паперів акціонерних товариств, торговців цінними паперами, інститутів спільного інвестування, довірчих (трастових) товариств, банків, учасників Національної

депозитарної системи, фондових бірж, позабіржових торгівельно-інформаційних систем; дослідження механізму основних операцій з цінними паперами, оволодіння студентами практичних навичок здійснення таких операцій; вивчення організації державного регулювання та саморегулювання на ринку цінних паперів.

1.3. Кількість кредитів – 5,0

1.4. Загальна кількість годин:

150 годин денна форма навчання;

150 годин заочна форма навчання.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

Таблиця 1

Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2018-2019-й	2018-2019-й
Семестр	
5-й	5-й
Лекції	
32 години	12 годин
Практичні заняття	
32 години	-
Самостійна робота, у тому числі	
86 години	138 години

1.6. Заплановані результати навчання:

- вільно володіти понятійним апаратом ринку цінних паперів та фондової біржі;
- давати наукове тлумачення економічним явищам в професійній діяльності;
- робити аналіз ринку цінних паперів і діяльність різних підрозділів управлінської системи;
- складати звіти про стан ринку цінних паперів;
- використовувати знання при розробці необхідного управлінського впливу.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1: Еволюція розвитку цінних паперів та фондового ринку

Тема 1. Цінні папери в ринковій економіці

Сутність цінних паперів, їх функції та властивості. Класифікація цінних паперів. Пайові, боргові та похідні цінні папери. Цінні папери в документарній та без документарній формах. Інші класифікації цінних паперів.

Характеристика основних видів цінних паперів. Акції. Облігації. Векселі. Приватизаційні папери (історичний досвід використання в Україні). Інвестиційні, ощадні та депозитні сертифікати.

Тема 2. «Основи функціонування ринку цінних паперів»

Поняття ринку цінних паперів як економічної категорії. Основні функції ринку цінних паперів.

Принципи функціонування ринку цінних паперів.

Учасники ринку цінних паперів. Емітенти. Інвестори. Фінансові (фондові) посередники. Організації, що обслуговують процес купівлі-продажу цінних паперів на ринку (фондові біржі, позабіржові торгівельно-інформаційні системи, реєстратори власників іменних цінних паперів, зберігання та депозитарії цінних паперів та інші). Органи регулювання на ринку цінних паперів.

Структура ринку цінних паперів. Первинний та вторинний, організований та неорганізований, біржовий та позабіржовий ринки цінних паперів. Інші сегменти ринку цінних паперів.

Тема 3. «Організаційна система ринку цінних паперів»

Акціонерні товариства. Поняття та види акціонерних товариств. Порядок випуску та обігу акцій в акціонерних товариствах.

Торговці цінними паперами: поняття та особливості створення. Види діяльності торговців цінними паперами: діяльність з випуску цінних паперів, комісійна та комерційна діяльність з цінними паперами. Порядок отримання ліцензії торговцями цінних паперів. Вимоги до ліквідності та фінансового стану торговців цінними паперами.

Інститути спільного інвестування. Поняття та класифікація інститутів спільного інвестування. Інститути спільного інвестування відкритого, інтервального та закритого типу. Строкові та безстрокові інститути спільного інвестування.

Диверсифіковані та не диверсифіковані інститути спільного інвестування. Венчурний фонд. Поняття, особливості створення та функціонування корпоративного інвестиційного фонду, компанії з управління активами інституту спільного інвестування. Склад та структура активів інститутів спільного інвестування. Особливості емісії та обігу цінних паперів інститутів спільного інвестування. Зберігання активів та облік прав власності на цінні папери інститутів спільного інвестування.

Довірчі (трастові) товариства. Поняття довірчого товариства. Довірителі майна та довірені особи. Представницька діяльність довірчих товариств на ринку цінних паперів.

Банки на фондовому ринку. Специфіка діяльності банків на ринку цінних паперів.

Тема 4. «Національна депозитарна система України»

Поняття, структура та учасники національної депозитарної системи. Особливості створення та функціонування реєстра торів власників іменних цінних паперів, зберігачів та депозитаріїв цінних паперів. Національний депозитарій України, його основні завдання та функції.

Фондові біржі та позабіржові торгівельно-інформаційні системи. Поняття, функції та форми організації фондових бірж. Котирування цінних паперів на біржі. Лістинг на фондовій біржі. Поняття та основи організації позабіржових фондових торгівельно-інформаційних систем. Перша фондова торгівельна система (ПФТС): створення та механізм функціонування. Лістинг цінних паперів в ПФТС.

Розділ 2: Механізм операцій на фондовій біржі. Операції з цінними паперами у Національній депозитарній системі України

Тема 5. «Операції з цінними паперами»

Торгівельно-посередницькі операції з цінними паперами. Діяльність торговців з випуску цінних паперів. Андерайтинг. Порядок здійснення торговцями цінних паперів комерційних та комісійних операцій. Обмеження в діяльності торговців цінними паперами, у тому числі з "відкритих" позицій.

Особливості купівлі-продажу акцій підприємств, що приватизуються. Цінова політика при продажу акцій підприємств, що приватизуються. Способи продажу таких акцій. Індивідуальна приватизація об'єктів. Промисловий інвестор. Комерційний та некомерційний конкурси з продажу акцій підприємств, що приватизуються. Формування ефективного власника в акціонерних товариствах, що створюються в процесі приватизації.

Тема 6. «Операції з цінними паперами на організованому ринку»

Механізм операцій на фондовій біржі. Брокери та дилери. Касові та строкові угоди. Простий та подвійний (онкольний та безперервний) аукціони. Торгівля цінними паперами на біржі шляхом задоволення зустрічних замовлень, аукціону "з голосу", комп'ютерних торгів. Порядок здійснення торгів у Першій фондовій торгівельній системі.

Операції з цінними паперами у Національній депозитарній системі України. Ведення реєстрів власників іменних цінних паперів. Механізм переходу та реалізації права власності на цінні папери у Національній депозитарній системі. Зберігання та обслуговування обігу цінних паперів на рахунках в цінних паперах та операцій емітента щодо випущених ним цінних паперів. Кліринг та розрахунки з угод з цінними паперами.

Тема 7. «Регулювання ринку цінних паперів»

Державне регулювання ринку цінних паперів, його форми та методи. Поняття та цілі державного регулювання ринку цінних паперів. Прямі та непрямі форми та методи державного регулювання фондового ринку.

Органи державного контролю за випуском та обігом цінних паперів. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, її завдання, функції та повноваження. Діяльність Національного банку України, Фонду державного майна України, Антимонопольного комітету України та інших державних органів регулювання ринку цінних паперів.

Саморегульовані організації фондового ринку, їх функції та повноваження.

3. Структура навчальної дисципліни

Таблиця 2

Назви розділів і тем	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	Усього	У тому числі			Усього	У тому числі		
		л	п	с.р.		л	п	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Розділ 1: Еволюція розвитку цінних паперів та фондового ринку								
Тема 1. Цінні папери в ринковій економіці	19	4	3	12	19	1	-	18
Тема 2. Основи функціонування ринку цінних паперів	22	4	5	13	21	2	-	19
Тема 3. Організаційна система ринку цінних паперів	24	6	5	13	23	2	-	21
Тема 4. Національна депозитарна система України	21	4	5	12	19	2	-	17
Разом за розділом 1	86	18	18	50	82	7	-	75
Розділ 2: Механізм операцій на фондовій біржі. Операції з цінними паперами у Національній депозитарній системі України								
Тема 5. Операції з цінними паперами	21	4	5	12	23	2	-	21
Тема 6. Операції з цінними паперами на організованому ринку	22	6	4	12	22	2	-	20
Тема 7. Регулювання ринку цінних паперів	21	4	5	12	23	1	-	22
Разом за розділом 2	64	14	14	36	68	5	-	63
Усього годин	150	32	32	86	150	12	-	138

4. Теми практичних занять

Таблиця 3

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Сутність понять та функції цінних паперів. Їх класифікація.	3
2.	Функціонування ринку цінних паперів. Органи регулювання на ринку цінних паперів.	5
3.	Сутність понять та види акціонерних товариств. Інститути спільного інвестування.	5
4.	Поняття, учасники національної депозитарної системи. Фондові біржі.	5
5.	Торговельно-посередницькі операції з цінними паперами.	5
6.	Брокери та дилери на фондовій біржі. Кліринг та розрахунки з угод з цінними паперами.	4
7.	Механізм випуску та обігу в Україні облігацій внутрішнього та зовнішнього державних позик. Державне регулювання ринку цінних паперів, його форми та методи.	5
Разом годин за семестр:		32

5. Завдання для самостійної роботи

Таблиця 4

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Опрацювання лекційного матеріалу	16
2.	Підготовка до практичних занять	16
3.	Самостійне вивчення тем та питань, які не викладаються на лекційних заняттях	30
4.	Інші види самостійної роботи	24
	Разом	86

6. Методи контролю

Система оцінювання знань, вмінь та навичок студентів передбачає виставлення оцінок за усіма формами проведення занять.

Перевірка та оцінювання знань студентів може проводитись в наступних формах:

1. Оцінювання роботи студентів в процесі практичних занять.
2. Проведення проміжного контролю.
3. Проведення підсумкового іспиту.

Загальна оцінка за дисципліною складається та виставляється за виконання практичних завдань, самостійної роботи, контрольних робіт та підсумкового іспиту.

Контроль активності на практичних заняттях:

Оцінювання проводиться за такими критеріями:

1. розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;
2. ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;
3. уміння поєднувати теорію з практикою при розв'язанні задач, проведення статистичного аналізу при виконанні завдань, віднесених до самостійного опрацювання, та завдань, винесених на розгляд в аудиторії;
4. логіка, структура, стиль, викладання матеріалу в письмових роботах і при виступі в аудиторії, вміння обґрунтувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки.

Проміжний контроль

Проміжний контроль знань передбачає виявлення рівня опанування матеріалу лекційного матеріалу та вміння застосовувати його для вирішення практичної ситуації і проводиться у вигляді розрахункового завдання, яке містить практичні задачі різного рівня складності.

Проведення підсумкового іспиту

Підсумковий іспит здійснюється та оцінюється за двома складовими: лекційний (теоретичний) матеріал та практичне завдання. Підсумковий іспит проводиться у письмовій формі, після того як розглянуто увесь теоретичний матеріал та виконані контрольні роботи. Студент вважається допущеним до іспиту на підставі:

Для денної форми навчання – наявності всіх виконаних практичних завдань та написання двох модульних контролів.

Для заочної форми навчання – наявність всіх виконаних практичних завдань та написання контрольної роботи.

Таблиця 5

Форми проведення поточного та підсумкового контролю

Форма навчання	Форма контролю				
	Підсумковий контроль	Тести	Практична ситуація	Доповідь	Контрольна робота
Денна	іспит	+	+	+	+
Заочна	іспит	+	+	+	+

Критерії оцінки знань:

Іспит проводиться в письмовій формі; регламент – 2 академічних години.

60 % - атестації результатів роботи студента в навчальному періоді;

40 % - результати іспиту.

Екзаменаційний білет складається з:

- Тестові завдання;
- Два теоретичних запитання
- Розрахунково-аналітичне завдання

7. Схема нарахування балів

Таблиця 6

Поточне контроль, самостійна робота										Екзамен	Сума
Розділ 1			Розділ 2				Контрольна робота, передбачена навчальним планом		Разом		
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	K1	K2	60	40	100
5	8	7	7	5	8	6	7	7			

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90-100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

8. Рекомендована література

Основна література

1. Конституція України – К.: Право, 1996. – 40 с.
2. Гражданский кодекс Украины от 16.01.2003 г. № 435-IV (с изменениями и дополнениями) // [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: ЛІГА: Закон Професіонал 7.4.2 Copyright: ІАЦ „ЛІГА”1994-2002.
3. Закон України "Про цінні папери і фондову біржу від 18 червня 1991 р. № 1201-ХІІ.
4. Закон України "Про господарські товариства" від 19 вересня 1991 р. № 1576-ХІІ.
5. Закон України "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні" від 30 жовтня 1996 р. № 448/96-ВР.
6. Закон України "Про національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні" від 10 грудня 1997 р. № 710/97-ВР.

7. Закон України "Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)" від 15 березня 2001 р. № 2299-ІІІ.

8. Закон України "Про обіг векселів в Україні" від 5 квітня 2001 р. № 2374-ІІІ.

9. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.84 р. № 8073-Х // Бібліотека законодавства / Укладач Л. Маргорська. – Х.: Фактор, 2002. – 230 с.

10. Хозяйственный кодекс Украины от 16.01.2003 г. № 436 – IV // [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: ЛІГА: Закон Професіонал 7.4.2 Соруісht: ІАЦ „ЛІГА”1994-2002.

11. Указ Президента України "Про додаткові заходи щодо розвитку фондового ринку України" № 198/2001 від 26 березня 2001 р.

12. "Основні напрями розвитку фондового ринку України". Схвалено Указом Президента України № 198/2001 від 26 березня 2001 р.

13. "Концепція функціонування та розвитку фондового ринку України". Схвалено Постановою Верховної Ради України від 22 вересня 1995 р.

14. Барінов Э.А., Хмыз О.В. Рынки: валютные и ценных бумаг. - М.: Экзамен, 2001.-608 с.

15. Бердникова Т.В. Рынок ценных бумаг и биржевое дело: Учеб.пособие. - М.: ИНФРА-М, 2001. - 269 с.

16. Васюренко О. В. Банківський менеджмент: Посібник (для студентів вищих навчальних закладів). –К.: Академія, 2001 р.-317 с.

17. Гончар М.С. Фондовий ринок і економічний рост. - К.: Обереги, 2001. - 826 с.

18. Калина А.В., Корнеев В.В., Кошечев А.А. Рынок ценных бумаг (теория и практика): Учеб.пособие. - К.: МАУП, 1999. - 256 с.

19. Килячков А.А., Чалдаева Л.А. Рынок ценных бумаг и биржевое дело: Учеб пособие. - М.: Юристъ, 2000. - 704 с.

20. Колтынюк Б.А. Рынок ценных бумаг: Учебник для вузов. - СПб.: Из-во Михайлова В.А., 2000. - 426 с.

Додаткова

21. Кравченко Ю.Я. Рынок ценных бумаг: Курс лекций. - К.: ВИРА-Р, 2002.- 368 с.

22. Кузнецова Н.С., Назарчук І.Р. Ринок цінних паперів в Україні: правові основи формування та функціонування. - К.: ЮрінкомІнтер, 1998. -526 с.

23. Лапішко М. Л. Основи фінансово-статистичного аналізу економічних процесів: Підруч. для підготовки молодих спеціалістів.-Львів:ЛУ, 2000.-328 с.

24. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: Монографія / К.: нац. екон. ун-т. –2001 р.-387 с.

25. Лозовский Л.Ш. Биржа и ценные бумаги: Словарь. - М.: Экономика, 2001.-324 с.
26. Лончакова В. Знать каждому! Организация, учет и документальное оформление кассовых операций // Все о бухгалтерском учете.- 2001.- № 82.- С. 23-28.
27. Макконнелл К.Р., Брю, С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика: В 2 т.: Пер. с англ.: [Учебник].-К.: РК, 1995.– 897 с.
28. Маляревский Ю.Д., Тютюнник П.С. Финансовый учет. – Х.: ИД «ИНЖЭК», 2003. -.285 с.
29. Мельник В.А. Ринок цінних паперів: Довідник керівника підприємства. - К.: А.Л.Д., ВІРА-Р, 1998. - 559 с.
30. Мендрул О.Г, Павленко І.А. Фондовый рынок: операції з цінними паперами: Навч. посібник. - К.: КНЕУ, 2000. - 156 с.
31. Мних Є.В. Економічний аналіз: Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 412 с.
32. Мних Є.В. Економічний аналіз на промисловому підприємстві: Навчальний посібник. – Львів.: Світ, 1998. – 208 с.
33. Мозговий О.М. Фондовый рынок: Навч. посібник. - К.: КНЕУ, 1999. - 316с.
34. Мозковий О.М. Фондовый рынок: Навч. метод, посіб. для самост. вивч. дисципліни. - К.: КНЕУ, 2001. - 96 с.
35. Основы фондового рынка: [Учеб.пособие для экон. спец.] / Кутыркин А. Н., Богачев СВ., Кутыркин О.А.. - Донецк: ДИЭХП, 1999. - 152 с.
36. Решина Г.А. Деньги и денежное обращение (вопросы теории и практики): Учебное Пособие. – К.:КНУ, 2004.-226 с.
37. Ромашко О.Ю. Регулювання міжнародних фондових ринків: Навч. посібник. - К.: КНЕУ, 2000. - 240 с.
38. Рынок ценных бумаг и биржевое дело: Учебник для вузов / Под ред. О.И. Дегтяревой, Н.М. Коршунова, Е.Ф Жукова. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002.-501 с.
39. Рынок ценных бумаг: Учебник / Под ред. В.А. Галанова, А.И Басова. - М.: Финансы и статистика, 2000. - 352 с.
40. Тихонов Р.Ю., Тихонов Ю.Р. Фондовый рынок. - Минск: Амалфея, 2000. -224 с.
41. Фондовый рынок: Пер. с англ. Учебник / Тьюлз Р., Брэдли Э., Тьюлз Т. - М.: ИНФРА-М, 2000. - 648 с.
42. Ценные бумаги: [Учебник для экон. специальностей вузов] Под ред В. И. Колесникова, В.С. Торкановского. - М.: Финансы и статистика, 2001. -447 с.

43. Шестаков А.В., Шестаков Д.А. Рынок ценных бумаг. - М.: Изд. дом «Дашков и К», 2000. - 270 с.

44. Комплект нормативних матеріалів Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Фонду державного майна та інших органів державного регулювання ринку цінних паперів (до кожної теми за рекомендацією викладача).